Статус захисту S у Швейцарії

Стислий виклад у форматі «питання — відповідь» — інтерв'ю з Samuel Whyss, речником Державного секретаріату з питань міграції (SEM)

Головне

- Статус S продовжено до **4 березня 2028 року**; якщо війна триватиме, його можуть продовжити знову.
- Статус S припиниться лише тоді, коли в Україні мине «серйозна загальна небезпека» — мирна угода має **дотримуватися впродовж кількох місяців**, а рішення ухвалюватимуть спільно з європейськими партнерами.
- З **березня 2027 року** особи, які прожили у Швейцарії 5 років, **автоматично** отримають **дозвіл B** — без заяви та без документів. Він залишається **тимчасовим і прив'язаним до статусу S**.
- Єдині шляхи залишитися **незалежно** від статусу S: **квота для фахівців** із третіх країн (~200 осіб з 2022 року) або **заява про визнання випадку особливої скрути (Härtefallgesuch)**.
- Для Härtefall потрібна поглиблена інтеграція: безстрокова робота, відсутність соціальної допомоги, відсутність судимості, рівень мови (усно). Порада: **не поспішайте** подавати заяву.
- Рішення щодо Härtefall ухвалюють кантони; позитивні рішення потребують **затвердження SEM** — останнє слово за SEM.

1. Продовження статусу S до 4 березня 2028 року

П: Федеральна рада продовжила статус S до 4 березня 2028 року. Що це означає на практиці?

В: Насамперед — **визначеність для планування приблизно на найближчі 18 місяців**. Якщо ситуація в Україні не стабілізується надовго, особи зі статусом S можуть залишатися у Швейцарії до березня 2028 року. Вони можуть **працювати, відвідувати школу та здобувати професійну освіту**.

П: Яких умов має бути дотримано, щоб статус S діяв і після 4 березня 2028 року?

В: Згідно зі швейцарським Законом про притулок статус S діє, **доки в Україні зберігається серйозна загальна небезпека (schwere allgemeine Gefährdung)**. Федеральна рада скасує його лише тоді, коли ситуація стійко покращиться, а безпекова обстановка справді дозволить безпечне повернення.

П: Тобто теоретично статус S можуть продовжити знову й після 2028 року?

В: Так. Якщо воєнна ситуація не зміниться, Федеральна рада збереже статус S.

2. Як оцінюють можливість повернення

П: За якими критеріями Федеральна рада вирішує, чи можливе повернення?

В: Враховують кілька аспектів:

- **Серйозна загальна небезпека:** поки вона зберігається, повернення нереалістичне. «Ми не відправляємо сім'ї, дітей, жінок назад у зону бойових дій».
- **Мирна угода, якої дотримуються:** наприклад, угода, укладена й дотримувана **впродовж місяців**, без бойових дій.
- **Довгострокова стабілізація** ситуації.
- **Регіон походження:** чи жили люди в районі, який повністю зруйновано і де немає інфраструктури, — «ми не можемо просто сказати: війна скінчилася, повертайтеся туди, де все зруйновано».

П: А якщо обидві сторони офіційно оголосять про закінчення війни, але бомбардування триватимуть? Федеральна рада дивиться лише на офіційні документи?

В: Ні. Враховують реальний розвиток подій на місці. Якщо мир оголошено, але Україну й далі бомблять щоночі, це **не мирна угода, якої дотримуються**. Лише коли впродовж місяців стане зрозуміло, що угоди дотримуються, Федеральна рада переглядатиме питання. Швейцарія **не ухвалюватиме рішення самостійно** — це узгоджується з європейськими партнерами.

3. Дозвіл B після п'яти років (з березня 2027 року)

П: З березня 2027 року перші українці проживуть у Швейцарії п'ять років. Що це означає?

В: Закон передбачає, що після 5 років Парламент надає **юридичне покращення статусу (rechtliche Besserstellung)**: **дозвіл на проживання B**. Важливо: цей дозвіл B є **тимчасовим (befristet)** і **залишається прив'язаним до статусу S**. Якщо Федеральна рада скасує статус S, дозвіл B також припиниться.

П: Чи потрібно людям самостійно подавати на нього заяву?

В: Ні — це відбувається автоматично. Відповідальне кантональне міграційне відомство перевіряє умови. Ви отримаєте лист (наприклад, від кантону Берн) і нову **картку B**, у якій зазначено, що ви й надалі є особою, яка потребує захисту (статус S). «Можна залишатися вдома й чекати на лист». Звертатися до кантону із запитами не потрібно.

П: Які документи потрібно подати?

В: Жодних. Додаткові документи не потрібні.

П: Чи однакова процедура в усіх кантонах?

В: Так, автоматична процедура після 5 років скрізь однакова. Кантональні відмінності зберігаються в інших сферах, наприклад **щодо розміру соціальної допомоги**.

П: Що конкретно змінюється з цим дозволом B?

В: Порівняно зі статусом S — дуже мало. Ви можете й далі працювати та за потреби зберігаєте право на соціальну допомогу. **Нове:** ви можете **змінити кантон** — але лише якщо **маєте роботу** і **не маєте судимості**.

П: Що станеться з дозволом B, якщо згодом статус S скасують?

В: Його також автоматично скасують. Але це **не** означає, що виїжджати треба наступного дня: надається **достатній строк для виїзду**, щоб повернення можна було спланувати.

П: Тобто від усіх очікують повернення?

В: Статус S за законом визначено як **орієнтований на повернення (rückkehrorientiert)** — він призначений на час дії серйозної небезпеки. Його вперше активували саме для України; створили ж його після балканських воєн, щоб система притулку не була перевантажена тисячами одночасних заяв про притулок. Ніхто не очікував, що війна триватиме так довго; «після 5 років ми в іншому фільмі» — звідси й юридичне покращення через тимчасовий дозвіл B.

4. Як залишитися у Швейцарії незалежно від статусу S

П: Які є можливості залишитися незалежно від статусу S?

В: Дві можливості:

- **Фахівці (квота для третіх країн / Drittstaatenkontingent):** доступно для всіх громадян країн поза ЄС/ЄАВТ, які працюють у вузькоспеціалізованих сферах із підтвердженим дефіцитом кадрів (наприклад, IT, висококваліфіковані експерти). **Заяву подає роботодавець.** З березня 2022 року близько **200 українців** отримали в такий спосіб довгостроковий дозвіл на проживання.
- **Заява про визнання випадку особливої скрути (Härtefallgesuch):** можлива після **5 років** перебування у Швейцарії за певних умов (див. нижче).

П: Що конкретно означає «випадок особливої скрути» (Härtefall)?

В: Це особа, яка прожила у Швейцарії **щонайменше 5 років без перерви** і може довести **поглиблену інтеграцію (fortgeschrittene Integration)**. Умови (так звані **Regelvermutungen** — стандартні презумпції):

- **Безстроковий трудовий договір**
- **Незалежність від соціальної допомоги**
- **Відсутність судимості**
- **Рівень мови:** за словами речника, «Niveau 1 mündlich» — тобто базовий усний рівень однієї з державних мов (імовірно, A1 усно; уточнюйте в кантоні)

В: Випадки особливої скрути **регулюють кантони**; SEM встановлює лише певні орієнтири.

П: Окрім роботи, фінансової незалежності та мови, — чи враховують інші особисті обставини (наприклад, дітей)?

В: Так. **Кожну заяву розглядають індивідуально.** Приклад: мати трьох дітей, яка переважно доглядала за ними, не могла працювати на 100% чи відвідувати всі мовні курси — це беруть до уваги. Але якщо вона не докладала жодних зусиль (не вчила мову, не працювала навіть на 20%, не брала участі у швейцарському житті), це також враховують.

П: Що означає «поглиблена інтеграція», окрім роботи?

В: Чи **бере людина участь у житті Швейцарії**: вивчила мову, має роботу й заробляє власні гроші, долучається до суспільного життя — наприклад, **діти грають у футбольному клубі**, людина **співає в хорі**. Усе це свідчить про готовність інтегруватися й береться до уваги.

П: Коли варто подавати заяву?

В: Не поспішайте подавати заяву одразу після 5 років — це рекомендація всіх кантонів. Ті, хто не відповідає умовам, зазвичай нічого не виграють від подання заяви. Крім того, що більше заяв буде подано наступного року, то більше справ накопичиться в кантонах і то довше триватиме їх розгляд.

П: Якщо заяву відхилять, чи можна подати її знову?

В: Так. Але нову заяву зазвичай не схвалюють, якщо ситуація не змінилася. Якщо ж тим часом ви, наприклад, добре вивчили німецьку й знайшли роботу, нова заява може мати сенс.

П: Скільки триває процедура щодо Härtefall?

В: Це залежить від конкретного випадку; SEM **не назвав строків** («це було б несерйозно»).

П: Тобто в будь-якому разі я можу жити тут із (тимчасовим) дозволом B?

В: Саме так. Усі, хто має на це право, у будь-якому разі отримають тимчасовий дозвіл B, прив'язаний до статусу S. **Дозвіл B за Härtefall** — інший: за словами представника SEM, він **не прив'язаний до статусу S і не обмежений строком («unbefristet»)** — фактично це **довгостроковий дозвіл на проживання**. Посил для громади: **не потрібно тиску чи стресу.**

Примітка: за стандартною швейцарською практикою дозволи B видають із певним строком дії та продовжують; «unbefristet» тут означає, що право на проживання більше не залежить від статусу S. Перш ніж поширювати цю інформацію публічно, варто уточнити її в кантональному міграційному відомстві.

5. Кантональні відмінності та роль SEM

П: Кантон Берн вважається суворим щодо Härtefall, інші кантони — ліберальнішими. Як SEM забезпечує рівне ставлення?

В: Кантони уповноважені розглядати заяви про Härtefall у межах рамок, визначених SEM (поглиблена інтеграція, рівень мови, безстрокова робота, відсутність соціальної допомоги). **У цих межах кантони мають свободу розсуду** — одні суворіші, інші щедріші.

П: Чи може SEM на це впливати?

В: Так: **кожне позитивне рішення кантону подається на затвердження до SEM**. SEM може відмовити, наприклад, якщо особа не володіє жодною з державних мов і не виконано інших умов. Зазвичай кантони працюють ретельно, і SEM затверджує рішення. **Останнє слово за SEM.**

6. Оскарження

П: Що робити, якщо заяву відхилили, — чи можна оскаржити рішення і де?

- **Відмова кантону:** законодавчо закріпленого права на оскарження немає. Проте в багатьох кантонах уже існує **усталена судова практика**, тож на практиці можливості для оскарження є.
- **Схвалено кантоном, але відхилено SEM:** рішення можна оскаржити у **Федеральному адміністративному суді (Bundesverwaltungsgericht)**.

7. Повноваження, інтеграція та підготовка

П: Які повноваження зі зміною статусу переходять до кантонів, а які залишаються за SEM?

В: Принципово нічого не змінюється: після реєстрації (кілька днів, можливо, у федеральному центрі для шукачів притулку) людей розподіляють до кантону, який відповідає за **все** — житло, соціальну допомогу та адміністративні питання.

П: Чи може кантон відмовити в дозволі або відкликати його через недостатню інтеграцію, як у випадку зі звичайними дозволами?

В: Щодо автоматичного дозволу B — ні: для нього особлива інтеграція не вимагається. Інтеграцію оцінюють **лише для дозволу за Härtefall**.

П: Чи контактує SEM із кантонами з цього питання?

В: Так, у **постійному, майже щоденному обміні** щодо питань впровадження — «так працює швейцарський федералізм».

П: Як готуються кантони? Для цього знадобиться більше персоналу.

В: Це справжній виклик для SEM і кантонів, які наступного року можуть отримати **десятки тисяч заяв** (дозволи B і Härtefall) і, можливо, муситимуть **наймати тимчасовий персонал**. Кантони працюють над цим «під великим тиском», кожен у власному темпі та з власними пріоритетами. Ще не все готово (наприклад, у Берні ще не було відомо, куди надсилати документи), але правова рамка не нова — кантони знали, що цей 5-річний етап настане.

Практичні поради для громади

- Щодо дозволу B після 5 років нічого робити не потрібно — **чекайте на лист** від свого кантону.
- Використайте час до березня 2028 року, щоб **зміцнити інтеграцію**: мова, стабільна робота, фінансова незалежність, клуби, волонтерство, хор, заняття для дітей.
- Подавайте заяву на **дозвіл за Härtefall лише тоді, коли чітко відповідаєте умовам**; заздалегідь збирайте докази інтеграції.
- Висококваліфікованим фахівцям: запитайте свого **роботодавця** про квоту для третіх країн.
- У разі відмови: покращте свою ситуацію та подайте заяву повторно; зверніться по юридичну консультацію щодо можливостей оскарження.